

DE COMERCIANTS A RENDISTES: ELS BALDRICH DE VALLS (1748-1875)

Carme Sanmartí Roset
Montserrat Sanmartí Roset

Paraules clau: Història de Catalunya, història Camp de Tarragona, relacions familiars, arxius patrimonials.

Resum: En el segle XVIII, Valls, població on residien els Baldrich, era la segona ciutat en importància del Camp de Tarragona i destacava per la producció d'aiguardents i de cuirs, encara que també tenia importants manufactures tèxtils. La seva economia va anar evolucionant de forma positiva fins a mitjan segle XIX. La família Baldrich experimentà una evolució paral·lela a la que es produí en la ciutat on vivien. Els esdeveniments històrics que van marcar Catalunya, en general, i el Camp de Tarragona, en particular, van incidir en la trajectòria familiar. El màxim creixement econòmic el visqueren durant la segona meitat del segle XVIII i mantingueren un bon nivell de vida al llarg de gran part del segle XIX. Aprofitant aquest benestar familiar, es donà als fills mascles de la generació següent una formació universitària i es va treballar per aconseguir un fort reconeixement social. A partir de la tercera generació es perdé el dinamisme inicial i passaren a ser bàsicament rendistes.

Abstract: In the XVIIIth century, Valls, the town where the Baldrich lived, was the second, most important town in Camp de Tarragona and it stood out for the production of liquor and leather, although it also had important textile manufactures. Its economy evolved positively until the middle-end of the XIXth century. The Baldrich family experienced a parallel evolution to the one that took place in the town where they lived. The historical events that marked Catalonia in general and Camp de Tarragona particularly, affected the family course. They went through the highest economic growth during

the second half of the XVIIIth century and they kept a good standard of living through most of the XIXth century. Making the most of this family welfare, the sons of the next generation were given university studies and the family worked to achieve a high social recognition. From the third generation onwards the initial dynamism decreased and they started living on their private income basically.

Introducció

En el segle XVIII, Valls, població on residien els Baldrich, era la segona ciutat en importància del Camp de Tarragona i destacava per la producció d'aiguardents i de cuirs, encara que també tenia importants manufactures tèxtils. Al llarg d'aquesta centúria, i malgrat l'elevada mortalitat infantil, la població va experimentar un notable creixement gràcies a la davallada de la mortalitat catastròfica, a la disminució de l'edat de matrimoni, que augmentà la taxa de fecunditat i la natalitat, i també a la forta incidència de la immigració procedent de les zones pròximes. Per tant, la població passà de 3.116 habitants el 1719 a 5.858 habitants el 1773, i a 8.162 el 1787, creixement superior al del conjunt del Camp de Tarragona.¹ El creixement es mantingué en les dècades següents i a mitjan segle XIX el nombre d'habitants era de 16.000.² Aquesta conjuntura demogràfica favorable va ser possible gràcies a un benestar econòmic generalitzat que permeté dotar els fills i filles en edats més joves. D'aquesta manera es podia cobrir la demanda de mà d'obra generada pel desenvolupament industrial i agrícola.

Efectivament, durant la segona meitat del segle XVIII, Valls tenia una agricultura florent, amb una àrea destinada al regadiu, una altra, en expansió, ocupada pel conreu de la vinya i nombrosos camps d'oliveres, garrofers i avellaners.³ Al llarg d'aquest període, a Catalunya, en general, i a Valls, en concret, la tendència va ser la d'expandir principalment el conreu de la vinya amb la finalitat de produir vi i aiguardent per a la comercialització. L'obertura del comerç amb Amèrica, a partir de 1778, va proporcionar un mercat que les societats mercantils catalanes van aprofitar per estimular encara més aquesta tendència.⁴

¹ MORENO ALMÁRCEGUI, Antonio. "L'evolució demogràfica del segle XIV al XVIII". Dins NAVARRO, Lluís; OLIVÉ, Francesc (coord.). *Valls i la seva història. Segles XVI-XVIII: conflictes, canvis i desenvolupament*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 2005, p. 24-38.

² GAVALDÀ, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (el model de la Societat Agrícola de Valls): 1888-1988*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1989.

³ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1981, p. 17-65.

⁴ IBARRA, Ricard. "L'agricultura de la segona meitat del segle XVIII". Dins NAVARRO, Lluís; OLIVÉ, Francesc (coord.). *Valls i la seva història. Segles XVI-XVIII: conflictes, canvis i desenvolupament*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 2005, p. 85.

Els aiguardents i les manufactures de Valls, juntament amb els d'altres ciutats com Reus, Olot o Manresa, eren transportats a Sevilla, Cadis o Múrcia en vaixells de companyies sorgides de la iniciativa d'un conjunt de socis que, sumant els capitals i uns interessos complementaris, exportaven els teixits i excedents agrícoles i, des d'aquests punts, embarcaven cap als ports del nord d'Europa o del continent americà.⁵

La conjuntura econòmica favorable va canviar a finals del set-cents i a principi del vuit-cents, a causa de la Guerra Gran i les guerres napoleòniques, que van afectar greument Catalunya,⁶ i també de la progressiva pèrdua de les colònies americanes, culminada el 1824. Aquest fet acabà amb la tradicional exportació cap a aquestes terres. Per tant, obligà les societats mercantils a replantejar-se la seva política econòmica i forçà moltes famílies a buscar, en un termini o menys llarg, noves estratègies per als seus negocis, ja fos la inversió en noves terres per disposar de més rendes o en la formació en estudis superiors dels fills mascles, o bé la cerca de nous negocis en altres zones de Catalunya o Espanya.

La crisi agrícola dels anys 1816 i 1817 va coincidir amb un descens de la demanda de productes industrials a causa del col·lapse de les exportacions a Amèrica. Aquesta circumstància, segons Fontana, va convèncer una part de la societat catalana de la impossibilitat d'una recuperació econòmica sense la creació d'un mercat nacional i l'eliminació dels drets senyorials. La burgesia, per tant, de la mateixa manera que la petita burgesia i els treballadors industrials, es va inclinar pel liberalisme, atès que creien que era l'única solució per sortir de la crisi i que, pel fet de ser més negociador i dialogant, fins i tot podria resoldre el problema d'Amèrica.⁷ Ramon Arnabat considera que el Trienni Liberal va ser a Catalunya l'època en la qual es va produir el gran debat sobre el liberalisme. Segons aquest autor, el Trienni Liberal constituí l'última esperança dels comerciants per frenar el procés independentista americà i acabar amb la propietat imperfecta i consolidar la propietat absoluta de la terra, per convertir-la en mercaderia i permetre augmentar el nombre de propietaris interessats en la defensa de l'ordre constitucional.⁸

El retorn de l'absolutisme amb l'ajuda dels Cent Mil Fills de Sant Lluís i la constatació de la pèrdua definitiva de les colònies va acabar amb les esperances d'un canvi. A més, la crisi dels preus agrícoles, iniciada el 1817, es prolongà al llarg de la dècada, incrementada per un cicle de males collites, factor de preocupació pagesa i causa de la pèrdua de rendes per part dels terratinents.

⁵ PIÑOL, D.; SANMARTÍ, M. "La documentació mercantil de la família Franquès d'Altafulla". Dins el I Congrés d'Història Marítima de Catalunya. Barcelona: Museu Marítim. Versió digital, 2002.

⁶ Segons PUIGJANER, Francisco. *Historia de la villa de Valls*, l'any 1809 varen entrar 16.000 francesos a Valls.

⁷ FONTANA, Josep. *La revolució liberal a Catalunya*. Vic: Eumo, 2003, p. 188-200.

⁸ ARNABAT, Ramon. *La revolució de 1829 i el Trienni Liberal a Catalunya*. Vic: Eumo, 2002, p. 12, 52 i 183.

El malestar entre els diversos grups es posà de manifest novament el 1827 quan els realistes revoltats van entrar a Valls, on se'ls uniren els realistes de la ciutat, i van provocar aldarulls. Aquesta milícia intervingué també en diferents conflictes de les poblacions veïnes.

Els anys compresos entre 1833 i 1843, segons Fontana, “són probablement els més complexos i difícils d'interpretar de la nostra història contemporània”. I es van caracteritzar, fins al 1839, per una gran inestabilitat i inseguretat a Catalunya, generades per la guerra carlista, és a dir, per l'enfrontament entre els liberals i els partidaris del manteniment de l'Antic Règim. Tot i que Tarragona no era una zona de domini carlista, la guerra va provocar greus enfrontaments entre tots dos bàndols a Reus els anys 1835-1837. Aquests esdeveniments causaren un gran impacte en tota la zona, atesa la seva importància econòmica, demogràfica i social. La ciutat de Valls, de tendència majoritàriament liberal, el 1836 també sofrí, per part de l'expedició carlista dirigida per Juan Antonio Guergué un intent de setge que no va triomfar.⁹

⁹ FONTANA, Josep. *Op. cit.*, p. 38, 51 i 60. En la correspondència escrita entre Aniceto Baldrich i la seva família, especialment la filles —Felipa, que vivia a Tarragona; Francesca, que marxà el 1834 a Sevilla, i Assumpta, que residia a Barcelona—, hi ha nombroses cartes que fan al·lusió als mals moments que es vivien a tot arreu, però especialment a Valls i Porrera. El juliol de 1835 va rebre una carta des de Barcelona en la qual es deia: “Mi querido Aniceto: Muchos sustos y tal vez disgustos efectivos os evitaréis saliendo de esa población [...] pues los partidos están ya hasta tal punto exasperados que el que tenga que sucumbir, guerra antes saciarse de sangre. Cuando se llega hasta tal punto de ceguera y furor, no está nadie seguro [...]. Conque no seais tontos y marchaos de esa lo más pronto posible [...]” Correspondència. 1835. El setembre del mateix any, en una carta de la filla Assumpta: “[...] Por Dios le suplico se venga Ud. también a establecerse a esta pues primero es la vida [...] primero es salvar la piel que el patrimonio [...]” Correspondència. 1835. Correspondència. 1839. Josep Coll: “[...] Sabíamos el incendio de ayer noche y que hirieron de un bayonetazo al hijo del frate de Vallmoll [...]” Carta de Carlos Cortés, amic de la família, a Aniceto que estava a casa de la seva filla, a Tarragona, per raons de seguretat: “[...] Entregué el papel a la mesa de los señores que estaban en la iglesia del Carmen, en cuya mesa estaban el Sr. Presidente, don José Tell, el alcalde 2º, el Sr. Pons, alias Esquilache y don Francisco Clanxet y don Alberto Arnet, estos a la derecha de la mesa y a la izquierda de la misma don Francisco Morató, don Vienvenido y don Ramón Roca que fueron elegidos por los moderados. Hubo gran revolución por la mañana, insultaron a diferentes dentro de la Iglesia entre otros a don Francisco Cabeza diciendo el Sr. Tell delante de mucha gente y del mismo: Ud. todavía no está contento de haber puesto disensiones entre los de esta villa que aunque quiere poner más, después cuando verá el pueblo en mal estado se marchará porque no tiene nada que guardar. Por la tarde no quisieron que votasen los del partido de Viziana y habiendo reunido más de trescientos labradores en casa Coll por ir a votar vino la orden des del Carmen de un mismo de los moderados para que se retirasen porque de lo contrario habría desgracias porque algunos exaltados levantaron la voz diciendo: No queremos ninguno del año 1827. Ellos de todos modos querían envestir el Carmen con palos y otros instrumentos y Morató le detuvo que costó mucho de contenerlos porque estaban rabiosos aquella gente. No paró aquí porque estando el Sr. Pedro Ballester, alias Pistol, hablando con Tarragó al lado del Sr. Juez de la mesa dijo: Tarragó, Sr. Presidente, el Sr. Ballester habla de puñales con alta voz, el Sr. Ballester le dijo que era mentira, el juez respondió que también lo

Aquest mateix autor afirma que en aquesta etapa es van establir plenament les noves formes de propietat, s'elimina la propietat compartida i comunal. La desamortització de Mendizábal va posar a l'abast de la burgesia terres que fins aleshores eren propietat de l'Església, la qual cosa va afavorir el control per part d'aquest grup de la producció agrícola.

Les diverses revoltes posteriors contra el règim liberal afectaren Valls. El 1848 entraren a la ciutat els *matiners*¹⁰ i causaren algunes víctimes, i altre cop l'any 1873 entraren els carlins, que van ser refusats.

Segons Madoz, en aquesta població, a mitjan segle XIX hi havia 17 fàbriques tèxtils, 20 d'aiguarent, 13 d'adob de la pell, 5 de sabó, 7 teuleries, 16 trulls, 10 molins i 15 forns.¹¹ També s'hi produïa canem, cereals, oli, vi, patates, fruita i hortalisses per al consum de la població i per a l'exportació.

A partir de la dècada dels cinquanta, la població disminueix per la inseguretat en la caiguda de la producció vitícola per l'arribada de la plaga d'oidium i per la falta de cotó en rama procedent d'Amèrica del Nord a causa de la guerra de Secessió (1861-1868). Aquests contratemps originaren la substitució d'una part de la vinya per plantacions d'avellaners i el tancament de fàbriques per falta de matèria pri-

había oydo, entonces se empañó la cuestión y Oller el comandante tomó la palabra, igualmente el Sr. Tomás Riera defendieron los dos a Ballester de la que le imputaban, y entonces el Sr. Juez dijo en alta voz a ellos y alguna otra espresión y se vieron arremetidos los dos de gente con puñales y tuvieron que saltar una pared del detrás de la iglesia del Carmen y si no hubiesen tenido valor los asesinaban. Riera, el boticario, no tuvo tanto valor como Oller y así fue que tuvieron que llevarlo a casa Coll y meterlo a la cama, al cuarto de la Sra. Felipa, y le recetaron una medicina y estaba aquel hombre muy acalorado hasta la noche no se levantó y en virtud de esto no quisieron votar ninguno del partido de Viciano y resultó que ellos ganaron y esta mañana a las 12 se cantó un Te Deum con repique de campanas [...] pero no sé qué resultará porque a pesar de sobrar más de 200 votos a favor de Viciano ganaron los otros a la violencia, de consiguiente todo fue ilegal pero no se puede decir nada porque los mismos de los exaltados están muy acalorados, nomás observan y callar al abogado Malloll porque dijo que era ilegal lo que se había hecho, le dijo a su cara el Sr. Juez: Ud. es un abogado de bobras y otras expresiones inflamatorias delante mucha gente, pero no se puede decir nada a su cara [...].”

¹⁰ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Julio, 6, s.a. Carta de Cándido Baldrich i altres familiars des de Barcelona: “Querido padre: Ya puede Ud. pensar el trastorno que tendríamos cuando nos dijeron que habían entrado en esa población los Matiners, hasta que por fin supimos que era falso con todo lo que escribió Pepe ayer hemos visto que tuvieron Ud. una alarma y que se asustaron bastante...” La correspondència dels anys 1849 i 1850 recull l'estada de comandants amb altres oficials militars al Castell; aquest fet obliga la família a abandonar temporalment la seva llar i instal·lar-se a Tarragona o Porrera. En una ocasió, el 12 de setembre de 1850, mentre responia a les queixes d'Aniceto Baldrich que refusava cedir casa seva a un coronel perquè considerava que el Castell solament podia acollir militars de més grau, el coronel Juan Antonio Gómez li contestà: “Permítame usted le observe que la circunstancia de ser comandante militar del cantón me pone en muy diferente caso de un coronel transeúnte o de guarnición.”

¹¹ MADÓZ, Pascual. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid: Est. Literario-Tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti, 1846.

mera. Les classes benestants es dirigiren principalment a Tarragona per buscar la seguretat de les muralles, encoratjades per les facilitats en les comunicacions per mar i per la construcció de la línia de ferrocarril que comunicava aquesta ciutat amb Barcelona. La classe obrera emigrà cap a altres poblacions que en aquell moment estaven en expansió.¹²

Genealogia dels hereus Baldrich (1748-1875)

La família Baldrich experimentà una evolució paral·lela a la que es produí en la ciutat on vivien. Els esdeveniments històrics que van marcar Catalunya, en general, i el Camp de Tarragona, en particular, van incidir en la trajectòria familiar. El màxim creixement econòmic el visqueren durant la segona meitat del segle XVIII i mantingueren un bon nivell de vida al llarg de gran part del segle XIX gràcies, primerament a la seva participació en projectes mercantils liderats per productors de Barcelona i Tarragona, i després a una política matrimonial orientada a la concentració de fortunes locals.¹³ En primer lloc, per tant, van fer bons negocis, i posteriorment van centrar els esforços a elevar el nivell cultural de les generacions següents i a intentar aconseguir un títol nobiliari per obtenir un major reconeixement social. Els Baldrich constitueixen un exemple d'aquelles famílies que, beneficiant-se del creixement de l'economia catalana del set-cents, van fer fortuna a través de la participació en diverses societats i companyies mercantils i de l'adquisició de béns immobles. Aprofitant aquest benestar familiar, es donà als fills mascles de la generació següent una formació universitària i es va treballar per aconseguir un fort reconeixement social. A partir de la tercera generació es perdé el dinamisme inicial i passaren a ser bàsicament rendistes.

Francesc Baldrich

L'hereu Baldrich, que residia a Valls a mitjan segle XVIII, era Francesc Baldrich (1687-1748), candler de professió i familiar del Sant Ofici.¹⁴ Considerat el setè propietari de Valls en aquell moment, era propietari de terres heretades dels seus pares

¹² ANGUERA, Pere. *Ideologia i societat al Baix Camp de 1868 a 1874*. Resum de la tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1981.

¹³ ROVIRA GÓMEZ, S. *Els Ixart. Una nissaga setcentista de botiguers i comerciants vallencs*. Valls: Estudis Vallencs, núm. XIX, 1987. ROVIRA GÓMEZ, S. *Els Martí. De pagesos benestants i mercaders a nobles de Principat de Catalunya*. Altafulla: Centre d'Estudis, 1999. Aquesta mateixa estratègia es pot comprovar en l'arbre genealògic de la família Ixart de Valls i la família Martí d'Altafulla.

¹⁴ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 384. Any 1793, p. 27. Anys 1679-1790. Reg. 1253. Reg. 1686. Francesc va tenir certes dificultats per obtenir aquest reconeixement atès que la seva mare, Francesca Montserrat, era filla natural de Francisco Montserrat, marquès de Tamarit, i de Tecla Torrents, vídua d'Elies. Resolgueren favorablement perquè Francesca declarà que el seu pare la visitava amb regularitat, la tractava de filla, també havia pagat la seva educació i la va dotar amb 800 lliures quan es casà l'any 1686.

i destinades sobretot al conreu de la vinya. A més, disposava d'unes quantes cases a la ciutat i d'una fàbrica d'aiguardent. Es casà amb Manuela Janer, filla d'una família benestant de Santa Coloma de Queralt, amb la qual els Baldrich mantenien estretes relacions, i tingué dues filles (Francisca, que es casà amb Josep Ixart, i Manuela, que ho féu amb Anton Monguió) i tres fills (Anton; Gabriel, prevere; i Josep).¹⁵

Anton Baldrich i Janer

El seu hereu, Anton Baldrich i Janer (1731-1802), deixà l'ofici del pare per convertir-se en un destacat comerciant i propietari. Va assolir un elevat grau de benestar econòmic gràcies a l'increment de les seves propietats i als ingressos aconseguits a través de la participació en diferents empreses mercantils, especialment la Companyia Prat, Martí, Baldrich, Fuster. El primer dels socis d'aquesta societat era membre de la Junta de Comerç de Barcelona i es dedicava al comerç d'aiguardent que exportava a l'Havana. A més, tenia fàbriques d'indianes a Barcelona i Igualada. Martí era terratinent, comerciant, fabricant de teixits i majorista als ports de Barcelona i Tarragona. El darrer, Fuster, tenia una fàbrica de teles a Manresa, destinades a l'exportació, aprofitant els enviaments d'aiguardent. Anton Baldrich, per la seva part, hi aportava producció agrícola, especialment vi i aiguardent i, en alguns casos, avellanes i ametlles i, com a representant de la companyia a Valls, rebia un percentatge per cada factura, a més de la seva part en els beneficis generals.¹⁶ Aquesta societat, fundada el 1764, es dissolgué el 1795. Durant els cinc primers anys d'existència es dedicà a l'exportació d'aiguardent cap al nord d'Europa i, en contrapartida, a la importació de teixits per al mercat català. A partir de 1770 s'orientà cap al comerç amb les colònies americanes, tot i que els embarcaments d'aiguardents de Baldrich continuaven dirigint-se bàsicament al nord d'Europa.

La companyia es va beneficiar en la dècada de 1770 de la pujada dels preus del vi provocada per la crisi vitícola que sofrí França i que li generà importants beneficis.¹⁷ Exportava al nord d'Europa (Calais, Amsterdam, Bruges, Dunkerque...) i a Cadis per embarcar posteriorment cap a Amèrica (l'Havana, Veracruz, Montevideo...).¹⁸

Anton Baldrich, juntament amb el seu cunyat Antoni Martí, des de 1778 fins al 1791, invertí 10.000 lliures en la societat comercial Jeroni Anglès i Cia. Aquesta casa, a causa de l'entrada d'Espanya en la guerra d'Independència dels Estats Units i, en conseqüència, a la gairebé total paralització del comerç amb Amèrica, no va obtenir els resultats financers esperats. A partir de 1783 Baldrich entrà, a través

¹⁵ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. *Op. cit.*, p. 94.

¹⁶ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. *Op. cit.*, p. 113.

¹⁷ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. *Op. cit.*, p. 17-65.

¹⁸ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1263. Any 1816.

de la quantitat aportada per Jeroni Anglès i Cia., en la fàbrica d'indianes Anglès Rull i Cia, que s'entenia com un apèndix de l'empresa comercial mare.¹⁹

El 1797, dos anys després de la liquidació de la Companyia Prat, Martí, Baldrich i Fuster; Baldrich, juntament amb altres socis, van constituir una nova casa de comerç. Hi va participar per dos períodes de cinc anys i, com la resta de socis, amb 25.000 lliures. Estava establerta a Barcelona i la integraven, a més d'Anton Baldrich, Anton i Francisco Martí, Josep Fuster, i portava el nom de Pere Figuerola i Cia.²⁰ que n'era el director i havia estat l'antic corresponsal de la Companyia Prat, Martí, Baldrich i Fuster a l'Havana.²¹

L'enriquiment d'Anton Baldrich quedà reflectit en l'establiment perpetu el 1762 i el 1783 d'una casa, antic palau de l'arquebisbe de Tarragona coneguda com el Castell, situada a la plaça Major de Valls.²² Anton també comprà en aquests anys peces de terra,²³ adquirí objectes de plata, arrendà terres²⁴ i n'adquirí de noves que incrementaren el patrimoni heretat del seu pare. Era familiar del Sant Ofici, títol amb el qual se li permetia tenir i usar armes ofensives i defensives i gaudir d'exaccions i privilegis nobiliaris.

Anton Baldrich es casà dues vegades: El 1756 ho féu amb Maria Martí Gatell, germana d'Anton Martí, soci en el negoci. Maria aportà en dot 3.000 lliures, a més calaixeres, roba i joies, i Anton hi adjuntà un escreix de 700 lliures i la féu partícip dels guanys i millors, una tercera part mentre visqués la mare d'Anton i la meitat

¹⁹ VALLS JUNYENT, Francesc. "De la botiga de teles a la fàbrica d'indianes. Aproximació a la trajectòria inversora d'uns negociants catalans del segle XVIII". Dins *La industrialización y el desarrollo económico en España*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1999, p. 936-964.

²⁰ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1302. Anys 1797-1818. Segons s'estipulava en l'acord, la societat havia de mantenir-se encara que es produís la mort d'algun dels participants fins acabar el període de 5 anys. Es pactava que Pere Figuerola no tingués comptes pendents en els enviaments a Amèrica superiors a la meitat del capital i que Figuerola no podia fer cap negoci per compte propi. S'exigia al director portar els comptes en un llibre major. Al cap de dos anys, s'acordava repartir beneficis a quints, que els socis retirarien de la caixa a menys que decidissin deixar-los en concepte d'augment de capital. A Pere Figuerola se li atorgaria un quint més en concepte de despeses de treball. El 1802 s'acordà continuar la societat 5 anys més, fins al 1807. La companyia es liquidà el 30 de novembre de 1818, després que Pau Baldrich tingués unes enormes pèrdues econòmiques valorades en 25.000 lliures a causa del deute del Govern d'uns diners que va retenir a Cadis procedents de Veracruz i per deutes diversos a la fàbrica.

²¹ Per a més informació sobre les societats comercials, vegeu: VALLS JUNYENT, Francesc. *La Catalunya atlàntica. Aiguardents i teixits a l'arrencada industrial catalana*. Vic: Eumo, 2003, p. 228-255.

²² AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 313 i 315.

²³ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1005 i 1006. L'any 1764 Anton comprà una peça de terra en la partida coneguda com la Creu de Cames i el 1768 n'adquirí una altra a la partida anomenada Lo Torrent d'en Vantallós, per una quantitat total de 6.225 lliures.

²⁴ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 243. Any 1791. Tant el 1787 com el 1791 el rector de Vallmoll va arrendar per quatre anys les primícies i el delme de la Plana de Sant Miquel pertanyents a la rectoria de Vallmoll a Anton Baldrich per 700 lliures en la primera ocasió i 850 en la segona.

després de la mort de la seva sogra. En el seu testament (1767), Maria deixà com a hereu el seu marit, Anton Baldrich.²⁵ D'aquest matrimoni nasqueren 4 fills: Pau, l'hereu; Manuela, religiosa; Francesc, mort molt jove, i Josepa, que es casà amb Antoni Ravella. Anton, l'any després d'enviduar, es casà en segones núpcies amb Teresa Arandes, de Reus. En els capítols matrimonials,²⁶ ella aportà un total de 800 lliures en concepte de legítima materna i paterna, que li van proporcionar els seus germans. Anton Baldrich hi va aportar 3.000 lliures com a escreix i augment de dot, a favor dels fills i filles del matrimoni. Ella, a canvi —i com era habitual al Camp de Tarragona, però a diferència de la primera muller—, renuncià al dret de guany i millores. D'aquest segon matrimoni tingué 6 fills: Francisco, que es casà amb Concepció Clemente; Josep M.; Assumpció, casada en primeres núpcies amb Francisco de Gispert i en segones, amb Joan de Amat; Teresa, que s'uní en matrimoni amb Pau Janer; Francesca, casada amb Francesc Ayxemus; i Anton, que fou capellà. Com es pot observar, Anton oferí a Teresa Arandes unes condicions extraordinàries, de les quals ella va saber treure rendiment, ja que va aconseguir que, amb un dot baix amb relació a la importància de la casa de la qual passava a formar part, el seu marit li oferís un escreix molt superior a l'habitual. Anton, animat per la bona marxa dels negocis en el moment de les segones núpcies, va fer una estimació dels ingressos amb què podia comptar en el futur, basats no solament en les propietats immobles, sinó en els diners procedents de l'actiu intercanvi comercial amb el nord d'Europa i les colònies americanes. L'optimisme i, possiblement, les pressions de la seva segona esposa, el van portar a fer unes previsions que aviat es van demostrar errònies. No va comptar amb la incidència que havien de tenir en la marxa dels seus negocis esdeveniments com la guerra d'Independència dels Estats Units, la Guerra Gran, les guerres napoleòniques o el moviment d'independència de les colònies americanes.

Que Anton va fer malament els càlculs sembla demostrar-ho el fet que no va pagar ni els dots corresponents a les filles d'ambdós matrimonis, que es van casar mentre ell vivia. És possible que la compra del Castell i, especialment, les obres que hi féu²⁷ li representés un esforç econòmic superior al que es pensava i potser la manca de liquiditat fos la raó per la qual va intentar entrar en la societat Jeroni Anglès i Cia. per demanar unes condicions inacceptables, segons l'opinió dels altres socis, que al·legaven que Anton Baldrich sempre havia tingut segones intencions “cuando no hayan de atribuirse(le) unos amagos estudiados y dolosidades solapadas”.²⁸

²⁵ AHCV. Not. J. Ortega i Comes, núm. 921. Any 1767.

²⁶ AHT. Secció Notaris, Reus, Pere Gras. Any 1853. Segons un document notarial de 1853 (AHT. Secció Notaris, Reus, Pere Gras, 1853) entre Aniceto Baldrich i el seu oncle Anton M. Baldrich Arandes, en realitat Teresa Arandes havia aportat 583 lliures, la resta possiblement ho va fer amb roba i joies.

²⁷ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. “Els Baldrich i el Castell” a *Cultura*, núm. 417, 1983.3, p. 16-18.

²⁸ AHCV. Secció Mercadé. Ref. 1383. C. 49. Cp. 2. Dc. 1. 1803. Després de la liquidació de

Pau Baldrich i Martí

El seu hereu, Pau Baldrich i Martí (1759-1834), era doctor en Filosofia per la Universitat de Cervera i llicenciat en Història a Salamanca, i a finals de la dècada dels setanta féu aprenentatge en el ram del comerç a la botiga de teles de Tomàs Llimona, un important botiguer de teles i conegut del seu pare, amb qui aquest féu diferents negocis.²⁹ Gràcies a la important fortuna familiar i a la seva completa formació, gaudí d'un prestigi social gairebé nobiliari. Seguint els passos del seu pare, l'any 1778, després de comprovar la seva *limpieza de sangre*, va ser nomenat familiar de número de la Inquisició.³⁰

Casat dues vegades, la seva primera muller fou Felipa Veciana Miró, amb la qual tingué dos fills i tres filles que els sobrevisqueren: Aniceto, el gran; Pere, que es mantingué solter; Andrea, que es casà amb Francesc Posas; Salesa, que ho féu amb Joan Anton Olivé; i Teresa, que contragué matrimoni amb Antoni Miracle. Uns anys després de la mort de la seva muller, Felipa, el 1800, als quaranta-un anys, Pau tornà a casar-se amb Maria Muntaner. En aquesta ocasió celebraren un doble matrimoni atès que la filla de Maria, Francesca Pellicer Muntaner, es casà amb Aniceto, l'hereu de Pau Baldrich.

La mort del seu pare, Anton, el 1802 el convertí en propietari, en una època de crisi econòmica, política i social. Va haver d'afrontar la guerra contra França, la progressiva pèrdua dels mercats americans i les nombroses crisis econòmiques i socials d'aquest període. Tot aquest conjunt de factors adversos va fer que Pau tingués problemes de liquiditat, fins i tot va veure's obligat, especialment a partir de 1816, a demanar crèdits per poder fer front als múltiples pagaments.

Entre les nombroses factures que se li acumulaven, destacaven les reivindicacions dels dots i deixes testamentàries. Pau es va trobar que havia de complir amb el pagament dels dots de les seves germanes, germanastres, de la seva pròpia descendència i alguns dels seus néts. A aquestes dificultats, s'hi van sumar les desavinences amb Teresa Arandes, la seva madrastra, i els seus germanastres, que van donar lloc a un interminable enfrontament legal que es va allargar fins l'any 1860.³¹ Efectivament,

la societat Jeroni Anglès i Cia. a causa de la mort del seu titular i el repartiment dels capitals l'any 1794, els Baldrich van deixar 3.500 lliures a la vídua Anglès i al seu fill, que necessitaven diners. Quan Pau Baldrich els va reclamar, aquests no volien tornar-los tot al·legant abusos i mala intenció per part d'Anton Baldrich. El desacord es va portar als tribunals, que van fallar a favor dels Baldrich.

²⁹ VALLS JUNYENT, Francesc. *La Catalunya... Op. cit.*, p. 240.

³⁰ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 338. Any 1744-1815.

³¹ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1260. En un document adjunt a les llibretes de comptes que comenta la situació econòmica dels Baldrich es diu: "El segundo matrimonio [d'Anton Baldrich] costó a la casa pasados de dos millones de reales. Contraído aquel en el año de 1768 con doña Teresa Arandes de Reus no pudo esta avenirse jamás con el heredero don Pablo, por las causas regularmente comunes entre las mujeres del segundo lecho con los hijos desamparados del primero. De ahí resultó tener que formar dos familias quedando la muy numerosa de doña Teresa,

Teresa Arandes va mantenir inamovibles les seves exigències; i ella i els seus fills van iniciar un seguit de reclamacions de deutes de pensions, dots³² i llegats testamentaris que es convertiren en un autèntica sagnia per a les finances de la casa Baldrich.³³ Les males relacions que mantenien van aconsellar Pau Baldrich de viure a la casa del carrer de la Cort per evitar conviure amb Teresa Arandes a la casa de la plaça del Castell.³⁴ No obstant, va fer constar en acte notarial que el Castell era de la seva propietat, malgrat que hi visqués Teresa Arandes amb els seus fills.³⁵

A final del segle XVIII la família Baldrich va considerar que tenia prou mèrits per demanar un títol nobiliari. Assumpta Baldrich Arandes, germanastra de Pau, va ser qui inicià la recollida de documentació per tal d'obrir un procés a la Reial Audiència amb aquest objectiu. Va aconseguir fer un arbre genealògic dels hereus fins arribar al segle XV amb la figura de Joan Baldrich del Morell, participant a les Corts catalanes. La iniciativa va generar una gran quantitat de documentació i una enorme despesa que acabà amb una denegació l'any 1811 i, tot i que la van recórrer, se'ls va tornar a refusar la petició de noblesa l'any 1816.³⁶ La Reial Audiència acceptà que Joan Baldrich era cavaller i semblava provat que eren descendents seus, però considerà que no tenien documents probatoris suficients per demostrar aquesta línia directa. Els faltaven registres parroquials anteriors al Concili de Trento que ratifiquessin el parentesc per poder assegurar que els reconeixements obtinguts pel primer Baldrich no eren a títol personal.³⁷

como se supone, en la casa principal de Baldrich, siguiendo hasta la muerte de don Antonio acaecida en 1802 y gastando, como aún es público y bien notorio, no como una familia honrada y decente, sino con el lujo y esplendor de una casa de grandes. Es bien cierto y sabido que con las obligaciones que la casa Baldrich contrajo con el segundo matrimonio y las fatales circunstancias de guerras que sobrevinieron, habria hido [sic] a mendigar a no haber sido la alianza de esta con la casa Pellicer de Porrera, por medio de don Pablo y don Aniceto Baldrich que, en parte, reparó aquellas desgracias motivadas principalmente por falta de cálculo.”

³² OLIVÉ SERRET, Enric. *Els Moragas. Història íntima d'una família de notables (1750-1868)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1998, p. 65-67. Els dots de la família Moragues serveixen per establir una comparació entre la situació econòmica de les dues famílies. A principi del segle XIX, quan els Baldrich atorgaven uns dots de 8.000 lliures als seus fills, el dot de Josepa Moragues Lleonart, filla de l'hereu, era de 4.000 lliures. Però el 1820 el dot de Josepa Moragues Dot s'havia elevat a 12.000 lliures, mentre que les filles Baldrich en rebien 7.000.

³³ AHT. Secció Notaris Reus. Josep M. Gras i Navarro, núm. 900, p. 28 i 191.

³⁴ AMV. Fons Baldrich-Coll. Any 1815.

³⁵ AMV. Fons Baldrich-Coll. Any 1802.

³⁶ ACAC. Fons Mercadé. Secció Baldrich, caixa 50. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1816.

³⁷ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 384. Reg. 386. OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. “Els notables: un patriciat de base comercial i pocs nobles”. Dins *Valls i la seva història. Segles XVI-XVIII: ... Op. cit.*, p. 219-232, afirma que aquest desig d'ennobliment va ser comú a molts notables de Valls, però que molt pocs en el segle XVIII ho van aconseguir, entre altres els Veciana.

Pau Baldrich va ser nomenat batlle de la ciutat entre els anys 1811 i 1812, però ell va al·legar que no ho podia ser per raons d'edat i a principi de l'any 1811 va quedar-ne exonerat.³⁸ Tanmateix, va ser nomenat novament alcalde a principi de l'any 1823, en ple Trienni Liberal, i va ser cessat en el moment en què es van abolir els ajuntaments constitucionals, el mes de novembre del mateix any. Tornà a aparèixer fugaçment el 1828 amb un nomenament que durà dos mesos.³⁹ Seguint les actes municipals es comprova que en totes tres ocasions la seva durada en el càrrec va ser curta i en cap cas va esgotar els dos anys de designació en època absolutista i l'any durant el Trienni Liberal. D'aquestes intervencions municipals es pot deduir que els ajuntaments nobiliaris no encaixaven amb les seves necessitats i que era crític amb el sistema municipal existent. Possiblement el disgustava la falta de representativitat dels poders locals, ja que nombroses lleis municipals els afectaven molt en aquest moment i considerava que des de dins tenia més possibilitats de canviar la situació.⁴⁰ Les simpaties liberals de Pau Baldrich queden paleses amb les acusacions que, l'agost de 1923, va fer-li el general Aldama per haver deixat escapar el comandant Andreu, militar i escriptor liberal.⁴¹

Home molt religiós,⁴² va impulsar la festa en honor de la Mare de Déu, raó per la qual l'any 1900 va passar a formar part de la Galeria de Vallencs Il·lustres de l'Ajuntament.⁴³ A principi de la dècada de 1830, Pau Baldrich va enfrontar-se a l'Ajuntament de Valls pel Castell. L'Ajuntament volia enderrocar la torre medieval, ja que al·legava que no formava part del conjunt que havia adquirit Anton Baldrich en el segle anterior. Pau, per demostrar els seus drets sobre la casa Baldrich, entre altres documents aportà una certificació que acreditava que el rei Ferran VII s'havia allotjat en aquesta casa, fet que certificava, al seu parer, el reconeixement per part de l'Ajuntament de la propietat i possessió a favor de Pau.

Els Baldrich havien fet moltes modificacions i obres al Castell, les darreres l'any 1830 amb l'autorització de l'Ajuntament valorades en unes 40.000 lliures, i per a ells

³⁸ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1219. Any 1810. Reg. 1218. Any 1811.

³⁹ AMV. Actes Municipals. Reg. 3581. Anys 1814-1842.

⁴⁰ RENOM PULIT, Mercè. *Societat i poder en un context de canvi. Sabadell 1718-1823*. Tesi doctoral no publicada. Universitat Pompeu Fabra, 2004.

⁴¹ ACAC. C. 51. Reg. 1421. Segons el *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona: Ed. 62, 1999, p. 43-44, entre 1828 i 1835 Andreu va residir a Perpinyà, on va defensar idees molt progressistes. De retorn a Barcelona, el 1836 va dirigir el diari *El Vapor*, però a causa de divergències amb els propietaris va optar per publicar un nou diari anomenat *El Nuevo Vapor*. Davant les dificultats financeres, canvià de bàndol polític i es va alinear amb els sectors més moderats.

⁴² AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1077. Any 1828. Essent alcalde va prohibir jugar a cartes i entrar amb manta a l'església durant l'ofici de la missa.

⁴³ IBARRA, Ricard. *Galeria de Vallencs Il·lustres (1891-1991)*. Cent anys d'una tradició. Col·l. Quaderns de Valls, 2, 1991, p. 8-9.

perdre aquesta disputa representava un cop molt fort.⁴⁴ Però els regidors afirmaren que la sala gran i els baixos eren del Comú i l'any 1834 es procedí a la demolició. Aquest enderroc va causar un enorme disgust al Pau, que morí poc després.

Aniceto Baldrich Veciana

Amb Aniceto Baldrich Veciana (1783-1857), els Baldrich entren en una fase d'estancament, ja que passaren a viure de les rendes de les propietats i dels negocis dels seus predecessors, sense iniciar noves empreses amb l'objectiu de generar un increment de les entrades per vies alternatives a les que tenien. Es casà en primeres núpcies amb Francesca Pellicer. Aquesta, molt jove en el moment de les núpcies el 1802, va tenir sis fills i morí a conseqüència del part del darrer. Se li moriren dos fills: la gran, Felipa, i un nen, Salvador, d'uns sis anys; i en sobrevisqueren quatre: tres filles —Felipa, que repetí nom i es casà amb Josep Coll; Francesca, unida en matrimoni amb José Romero, i Assumpció, casada amb Joaquim M. Gispert— i el fill hereu, Cándido.

Aniceto, sis anys després d'enviduar, el 1813, es tornà a casar, aquesta vegada amb Josepa Cabessa, vídua de Joan Ramon Coll, i mare de tres fills, que morí un any després de la boda. Seguint l'exemple del seu pare, Aniceto va casar la seva filla Felipa amb Josep Coll, fill de la seva segona esposa. Celebraren així un doble matrimoni i s'estalviaren, en uns moments en què la família passava dificultats econòmiques, haver de liquidar els dots.

Va col·laborar amb el seu pare, Pau Baldrich, a portar l'administració dels béns de la casa, activitat a la qual dedicà el seu temps mentre Pau intentava resoldre els nombrosos plets que va haver d'afrontar al llarg de la seva vida. Aquesta posició en el si de la família el va convertir en el receptor d'una abundant correspondència d'administradors, ties, germans i germanes, cunyats, fills i filles, i nétes que se li adreçaven per reclamar-li dots, justificar ingressos i despeses, explicar-li les seves cuites o simplement mantenir-hi una relació familiar.⁴⁵

Quan el 1834 Aniceto es va fer càrrec de l'herència del seu pare, trobà que podia disposar únicament de 150 lliures en or, plata i moneda petita.⁴⁶ Aquesta situació és indicadora de les dificultats en què es trobava en aquest moment la casa Baldrich. Teresa Arandes morí el mateix any i Aniceto va haver de respondre immediatament a les peticions d'oncles, germans i filles per tal que liquidés els deutes que tenia en concepte de legítimes paternes i maternes.⁴⁷ La poca disponibilitat de moneda li

⁴⁴ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 315.

⁴⁵ La correspondència es troba a l'Arxiu Municipal de Valls i a l'Arxiu Històric i Comarcal de l'Alt Camp.

⁴⁶ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1280.

⁴⁷ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1835. El 1834, la tia Assumpció Baldrich el convida a casa seva perquè el seu fill Joaquim desitja casar-se amb la neboda Assumpció, filla d'Aniceto, i no vol que formalitzin el casament sense que abans hagin acordat el dot que aportarà la noia.

portava conflictes amb les seves pròpies filles. Aniceto assumí l'obligació de liquidar els diners corresponents a les legítimes, però, com el seu pare, no volia pagar les permanents reclamacions dels Baldrich Arandes que exigien, a més de les legítimes, la pensió d'aliments i la quarta part de les 60.000 lliures que Anton Baldrich havia deixat als fills del segon matrimoni. Tot i que Aniceto acceptà els compromisos del seu pare, en alguns casos no va poder —i en altres no va voler— complir-los.

Per tal d'aconseguir els recursos necessaris per liquidar el que li pertocava, Aniceto Baldrich va arbitrar una sèrie de mesures. Decidí portar un control de la producció i de les entrades procedents de les diferents propietats a Valls, Alcover, la Riba i Porrera,⁴⁸ donar llargues als creditors, verificar les quantitats que havia rebut Teresa Arandes i reclamar el retorn dels béns mobles que ella s'havia emportat en el moment d'establir-se pel seu compte (mobles, roba, joies, objectes de plata...).

També reclamà les despeses que havia generat Teresa en la botiga de teles Canyelles, que ell entenia que estaven incloses en la seva pensió.⁵⁰ Al mateix temps, va proposar als seus germans i filles posposar el pagament d'una part dels dots que encara havia de liquidar i va convertir els interessos en pensions alimentàries anuals. En el període comprès entre 1834 i 1851 van cobrar un total de 29.492 lliures.⁵¹

⁴⁸ Per a més informació sobre els Baldrich a Porrera, vegeu SANMARTÍ ROSET, C. i SANMARTÍ ROSET, M.: "Contractes i producció agrícola dels Pellicer-Baldrich a Porrera (1800-1842)". Dins: *Estudis d'Història Agrària*. Col·l. Homenatges: Dr. Emili Giralt i Raventós. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2004, p. 877-890.

⁴⁹ AMV.Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Anys 1835-1836. Reg. 76. Any 1841. La reclamació la va fer l'any següent a la mort del seu pare, però els béns no li van ser retornats fins al 1841 i només algun moble i coberts de plata. Aniceto denunciava que el seu avi havia deixat més diners als fills del segon matrimoni que als fills del primer (deixant de banda l'hereu). Per carta i en "pérdidas" de l'any 1841 del llibre major (Reg. I 190, p. 763), hi féu constar que posteriorment alguna persona va entrar a casa seva i li va robar aquests coberts.

⁵⁰ AMV.Fons Baldrich-Coll. Reg. I 008. Aniceto presentà alguns escrits afirmant que en diversos llibres majors consta que s'havien pagat partides a aquest botiguer i allò que havia comprat Teresa Arandes a partir de 1802, havien d'anar a càrrec d'ella. Afegeix que Pau Baldrich per pagar part d'aquest deute s'havia venut el dret d'aigua de la Plana d'en Berga 48 hores setmanals, infravalorades en 30 lliures anuals. El 1840, davant notari, van firmar una liquidació del deute.

⁵¹ AMV.Fons Baldrich-Coll. Reg. I 284. El cas de la seva filla Francesca en constitueix un exemple. El seu gendre José Romero, des de Sevilla, confessa a Aniceto que prefereix aquesta opció, ja que d'aquesta manera, i atesa la seva precària situació econòmica, no es gastarà tots els diners de cop: "[...] En nuestra actual situación poco favorable, bien conoce Ud., querido padre, que ni a Ud. ni a nosotros nos tiene en cuenta recibir el dote, pues la necesidad podría obligarnos a echar mano de él, según Ud. lo iba pagando y yo deseo conservarlo intacto para mi buena Frasquita... Padre mío puede usted con lo que pensaba ir pagándonos anualmente, arreglar y pagar otros asuntos, pues este siempre lo arreglará del modo que quiera y quite. No es lo mismo con arreglo a la pensión que usted dice y que es igual a la de Asunción, pues no tengo inconveniente en recibirla cuando usted quiera, pues aunque estemos en apuros y nos haga falta primero es Ud. [...]."

Finalment, va establir quantitats i terminis per liquidar els dots.⁵² Així va aconseguir tranquil·litzar els diferents membres de la família, com ho demostra el fet que l'any 1837 Aniceto i Cándido, pare i fill d'una banda, i Pere, germà i oncle respectivament, firmaren una concòrdia que posava fi al conflicte generat per les reclamacions de Pere sobre la seva legítima.⁵³

Arran del casament de la seva filla petita, Francesca, Teresa Arandes anà a viure amb ella a Reus i els Baldrich tornaren al Castell. A la mort del seu pare, i casades les filles, Aniceto ocupà aquest habitatge atès per una majordoma. La polèmica amb l'Ajuntament per l'enderrocament de la torre del Castell va continuar amb Aniceto. Aquest es queixà davant de l'ens públic perquè la demolició de la torre, situada en una cantonada, havia deixat les parets de casa seva en mal estat, i perillaven de desplomar-se.

Aniceto, com el seu pare, va presidir l'alcaldia de Valls en diverses i breus ocasions. El 1814 hi restà durant mig any i va ser precisament aquesta vegada que, com a alcalde de la vila, va fer el discurs de rebuda del rei Ferran VII amb motiu del seu pas per Valls, de retorn de l'exili cap a Madrid, i el va hostatjar a dinar a la seva casa de la plaça del Castell.

Aquest mandat acabà quan Ferran VII abolí els ajuntaments constitucionals. Tornà a l'alcaldia l'any 1820, abans de l'aixecament de Riego; el 1823, amb el final del període constitucional, substituint el seu pare Pau; novament el 1839, moment en què dimití per desavinences amb l'Ajuntament arran de l'afer de la torre del Castell,⁵⁴ i encara hi tornà el 1841.⁵⁵

Cándido Baldrich Pellicer

L'hereu d'Aniceto, Cándido Baldrich Pellicer (1810-1863), estudià de jove a Valls⁵⁶ i va residir a Cervera entre 1825 i 1829, on va estudiar Filosofia a la Universitat.⁵⁷ Tot i que tenia la seva residència principal a Valls, passava llargues temporades a Barcelona, a casa de la seva tia Assumpta Amat o del seu oncle Pere. Aprofitava aquestes estades per fer gestions per al seu pare (tractes amb bancs, notaris i

⁵² AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1840. Segons consta en el Reg. I 190, Aniceto li va pagar 1.000 lliures cada any des de l'any 1837 fins a l'any 1841. Al final li va pagar 6.000 lliures en concepte de dot, 5.000 en diners i les 1.000 restants en roba. Des de 1834 fins a l'any 1842 cobrà 250 lliures per aliments.

⁵³ AMV. Fons Baldrich Coll. Reg. 1059.

⁵⁴ AMV. Actes Municipals. Reg. 3681. Anys 1814-1842.

⁵⁵ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1841. Ref. 76. Codi 3.2.

⁵⁶ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1821. En una carta des de Porrera en la qual informa el seu pare sobre les collites, hi ha una postdata on Aniceto demana "sobretot que Cándido vagi a l'aula, que escrigui i que no se descuidi de llegir lo Caracciolo i Ovidi".

⁵⁷ AMV. Correspondència. Anys 1827-1829.

advocats, relacions familiars...), mentre aquest es feia càrrec de l'administració des de Valls dels béns familiars. Va ser precisament Cándido qui va escriure al seu pare el 1852 informant de la pesta —oídium— que afectava la vinya de Porrera.⁵⁸

Tot i que també visitava Tarragona amb finalitats semblants, en general des de molt aviat Aniceto confià una part important d'aquestes gestions a Josep Coll Cabessa, casat amb la seva filla Felipa. L'abundant correspondència que es conserva de Cándido mostra que es relacionava amb tota la família i que les seves germanes es preocupaven molt d'ell. La seva relació amb Francisca, que residia a Sevilla, no es limitava a qüestions familiars, sinó que també intercanviaven notícies dels patrons de vaixells que des de Tarragona viatjaven a la capital andalusa i es posaven en contacte amb ella.⁵⁹

Cándido va culminar la planificació de pagaments que va idear el seu pare. Així, acabà de liquidar els dots de la seva tia Andrea, del seu oncle-avi capellà Anton Baldrich Arandes i de la seva germana Francesca, i, continuant la tradició del seu pare i el seu avi, invertí en obres de millora al Castell. Sobrevisqué el seu pare solament sis anys i, atès que no es va casar ni va tenir descendència, generà molt poca documentació, ja que va tenir un paper passiu en les tasques d'administració de la casa i no se li coneix cap decisió ni activitat econòmica destacable. No va fer inventari ni testament, però continuà portant el llibre major de la casa. Després de la seva mort, la responsabilitat de la família recaigué en Felipa, filla d'Aniceto i germana de Cándido.

Felipa Baldrich Pellicer

Felipa Baldrich Pellicer (1804-1875) aprengué a llegir i escriure a casa seva, juntament amb les seves germanes Francisca i Assumpció. A causa de la guerra del Francès, al tancament de l'Ensenyança de Tarragona i a la inseguretat que representava traslladar-se en una època tan convulsa, els seus pares optaren per posar-los un mestre de gramàtica i de comptabilitat, tal com recullen els llibres de comptes de la casa, on hi ha constància de mestres que hi estaven instal·lats entre 1790 i 1812.⁶⁰ Com les seves germanes, escrivia amb una lletra assentada, molt inclinada cap a la dreta, de traç poc elaborat, difícil de llegir. Però el contingut era fluid, espontani, directe, ple de sentiment i humor. S'explicava de manera amena i expressiva i resultava una bona comunicadora. Va ser autora d'una abundant correspondència que permetia mantenir llaços d'afecte entre els membres de la família instal·lats en punts geogràfics distants.

⁵⁸ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1852.

⁵⁹ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Anys 1834-1850.

⁶⁰ AMV. Llibre d'Hisenda d'Entrades i Sortides. Reg. 1319. Anys 1807-1809. El 1809 "el maestro recibe por tres meses la discreta cantidad de 4 libras 10 sueldos".

Es casà amb Josep Coll Cabessa quan tenia 16 anys. La parella es va instal·lar a Tarragona, al pis principal del número 11 del carrer d'Apodaca. Segons el testament, sobrevisqueren cinc fills: Francesca, casada amb Joan Prats, metge; Felipa, casada amb Francisco Valentí; Assumpció, casada amb Josep Cabessa; Carme, soltera, i el fill hereu Joan Ramon (1838-1905). Tingueren més fills, però per les mostres de condol que apareixen en algunes cartes sembla que el 1840 moriren dues filles. Visqué a Tarragona com a mínim fins a la mort d'Aniceto, però després es traslladà a Valls i deixà que al pis de Tarragona hi residís el seu fill Joan Ramon Coll amb la seva família.⁶¹ A Valls, Felipa s'instal·là a casa Coll, al carrer dels Metges, però tenia cura de la casa Baldrich quan el seu germà no hi era.⁶² Encara hi vivia la majordoma de Pau i Aniceto, Antònia, que, segons les cartes, a causa de la seva avançada edat sembla que no estava bé i ho tenia tot deixat.⁶³

Malgrat que el seu marit administrava els béns de la casa Coll, a vegades Felipa l'influa fent-lo canviar d'opinió. En una ocasió no deixà que el seu marit vengués unes terres que tenien al port de Tarragona per a les quals ja tenien comprador.⁶⁴

Fou a partir d'aquesta generació que el nom dels propietaris del Castell de Valls fou substituït pel de Coll, que es mantingué fins ben entrat el segle xx. Felipa va ser la propietària dels béns Baldrich a partir de la mort de Cándido, per un període de dotze anys, fins al 1875. L'any 1867 el Castell tornà a ser ocupat, aquesta vegada per tropes del general Alcántara, que instal·là soldats a les terrasses, balcons, jardins i golfes, i ell mateix hi residí una temporada. Aquesta circumstància va obligar la família a abandonar temporalment Valls i marxar a Tarragona.⁶⁵

El seu marit, Josep Coll, el 1884 encara era viu i, malgrat la seva presbícia, mantenia una correspondència fluida amb els seus familiars.

Els béns mobles i immobles de la família Baldrich

Quan l'any 1748 morí Francesc, Anton heretà tres cases al carrer de la Cort⁶⁶ i una casa al carrer del Forn Nou, considerades pel cadastre de primera categoria, i una altra al carrer de Santa Marina i tres cases al Raval del Castell, classificades com de tercera categoria. Per aquest conjunt de propietats Francesc

⁶¹ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1870. L'any 1870 Joan Ramon Coll encara vivia en aquest pis de Tarragona.

⁶² AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1861. Felipa compra una vaixela per al Castell (54 plats plans, 12 de petits, 18 de sopers, 6 safates, 2 escudilles, 1 sopera...). AMV. Correspondència. Any 1860. Felipa avisa Cándido que és a Barcelona "que els quartos de bany estan acabats".

⁶³ AMV. Correspondència. Any 1860.

⁶⁴ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1870.

⁶⁵ AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència. Any 1867.

⁶⁶ AMV. Reg. 1285. Aquesta casa va ser adquirida el 1748 per 1.000 lliures.

pagava un total de 116 rals de cadastre. A més tenia una fàbrica d'aiguardent amb tres olles.

D'altra banda, la seva mare, Manuela Janer, reconegué en un memorial el 1756 que disposava d'una botiga de cera valorada en 4.500 lliures, un total de 5.700 lliures en capital invertit en tres molins paperers a la Riba, 13.876 lliures en la Companyia Duran Ixart i Cia., 3.540 lliures en diners procedents de deutes, arrendaments, joies, servei de plata, roba blanca, mobles, mules i productes diversos i una elevada quantitat de diners en efectiu, 12.150 lliures.⁶⁷ En total declarava unes 41.000 lliures.

En resum, a principi de la dècada de 1760 l'hereu Baldrich disposava de set cases a Valls, terres de secà i horta, una fàbrica d'aiguardent, una botiga i una bona quantitat de diners. Juntament amb aquest conjunt de béns i capitals, Anton havia adquirit els coneixements comercials dels seus pares i la pràctica de fer inversions, no solament en molins a la Riba, activitat que varen mantenir molt de temps,⁶⁸ sinó en societats i companyies mercantils. Així doncs, cal destacar que Anton partia d'unes condicions òptimes per incrementar la seva fortuna atès que els seus pares ja havien gaudit d'una situació econòmica envejable i sanejada.

Anton continuà per aquest camí, decidit a augmentar la seva fortuna augmentant les propietats i les seves inversions en societats més grans. Va adquirir el Castell de Valls, que simbolitzava el prestigi social de la família. També va comprar el 1765 una peça de terra de 14 jornals, part regadiu part secà, a Joan Farré i Camas per 6.225 lliures, situada a la Creu de Camas,⁶⁹ i el 1776 un hort a Josep Montaner, botiguer, per 4.500 lliures. Per tant, el 1770 l'impost cadastral era de 383 rals, per un total de 31 jornals de terra. Aquest increment del patrimoni va ser possible gràcies als beneficis que rebia com a soci de les diferents societats que s'han explicat abans.

⁶⁷ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1259. Any 1756. Aquest document, redactat el 1756 va ser inscrit pel notari Josep Ortega i Comas el 31 de juliol de 1760.

⁶⁸ AHCV. Secció Mercadé. Sèrie Família Baldrich. Any 1811. Ref. 1387. Caixa 49. Cl. 4. Dc 2. En el Llibre de Patrimoni a setembre de 1804, octubre de 1807 i gener de 1812, consten els successius arrendaments, per tres anys cada cop, d'un molí paperer de dues tines a la Riba a favor de Ramon Ferrer "amb els mateixos pactes i contribucions anteriors". El preu del primer arrendament és de 612 lliures pagadores per terces al venciment; en el segon arrendament el preu és de 475 els dos primers anys i 650 el tercer, més una raima de paper blanc per tina i contribució en escurres, "segons s'ha acostumat"; en el tercer arrendament es pacten 800 lliures dos anys i 200 lliures més el tercer, en cas de conduir-se aigua clara al molí. En aquest darrer, pacten que si assetgen Tarragona i no es pot fer paper, caldrà rebaixar la part corresponent del preu. La propietat sobre els molins la van mantenir fins a principi del segle xx.

⁶⁹ AMV. Reg. 1005. La finca tenia una casa i una pallissa derruïdes, terres de secà i de regadiu, amb una destinada a sembrats, una a vinya i una altra a conreus de secà. La venda es va produir a causa dels deutes de Ferré i Camas, la mateixa família a qui anys abans havien comprat una casa al carrer de la Cort.

Segons es desprèn del cadastre, entre 1748 i 1778 la tendència seguida per Anton Baldrich va ser substituir conreus de vinya, els més extensos a Valls, per altres de regadiu i de cereals. Així, la vinya va passar del 55% del total de la superfície agrícola al 34%, mentre que el regadiu creixia de l'11% al 17% i el secà s'enfilava del 21% al 28%. Tanmateix, la disminució de les vinyes es va veure compensada per l'augment de la productivitat de les que, qualificades de primera qualitat, li garantien el manteniment de la producció.⁷⁰

A la mort d'Anton el 1802, Pau, com a hereu universal, heretà les propietats del seu pare. Aquest mateix any, arran del seu casament amb Maria Muntaner, als béns immobles abans citats hi va afegir les propietats procedents del dot de la seva esposa, situades a Porrera: una peça de terra coneguda com el Barranc, de sis jornals d'extensió, amb vinyes i avellaners; la peça de terra d'onze jornals anomenada els Arbres, amb vinya, avellaners, figueres i regadiu; la peça coneguda com els Horts, de 21 jornals, amb horts, moreres, vinya i avellaners; dues cases llogades, per les quals es pagaven 10 sous de cadastre, i la partida coneguda com Sant Miquel, de 15 jornals, conreada de vinya, avellaners, regadiu i arbres fruiters.⁷¹

Però el volum dels béns mobles que li corresponien varen ser motiu de discussió a partir del mateix any de la defunció del seu pare. La reclamació la protagonitzà la segona esposa d'Anton, Teresa Arandes, que havia aconseguit en els capítols matrimonials i en el testament del seu marit unes condicions molt favorables en el repartiment de l'herència, i va demanar al seu fillastre Pau el compliment rigorós de les voluntats d'Anton a la seva mort. Va exigir el cobrament de la pensió d'aliments i el repartiment de la quarta part de les 60.000 lliures que Anton Baldrich s'havia reservat i que, com a voluntat testamentària, havia deixat per repartir entre els seus fills (més Teresa).

Per argumentar la seva petició, Teresa va encarregar una valoració dels béns, a principi del vuit-cents, poc després de la mort del seu marit. Considerava que disposava de 43.000 lliures a Amèrica, 22.000 lliures a Cadis i 30.000 en la Companyia de Pere Figuerola i en la fàbrica Rull. És a dir, creia que Pau disposava d'un total de 95.000 lliures. Aquest, que no estava d'acord amb els comptes que presentava Teresa, el 1816 va fer inventari dels béns que rebia i abaixà les quantitats susceptibles de ser cobrades de les 95.000 lliures a 33.348, pràcticament la tercera part. Argumentava que les entrades previstes del comerç americà (Veracruz, Índies, Cadis...) o procedents d'inversions en la fàbrica Rull i la Companyia Figuerola, o bé serien impossibles de cobrar, o bé no eren reals i, per tant, no hi podien comptar. En concret, de les

⁷⁰ OLIVÉ I OLLÉ, Francesc. *Op. cit.*, p. 59-63.

⁷¹ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 960. Any 1828. Reg. 333. El 1771, arran del segon matrimoni de la mare, Francisca Ardèvol, els tutors de Maria Muntaner van fer inventari dels seus béns. Posteriorment, els Baldrich, amb motiu del casament de la dita Maria amb Pau Baldrich, van consultar en el cadastre de 1802 els béns que aportava, i van constatar que s'havien incrementat respecte al 1771.

25.000 lliures que, per voluntat del seu pare havia deixat a la Companyia Figuerola, una part s'havia perdut durant la guerra de 1808, una altra quantitat era impossible de cobrar al moment, una part dels diners els tenien en vals reials, i, finalment, devia diners a Hisenda i hi havia deutors insolvents.⁷² Pau afirmava que podien disposar de 33.348 lliures, per tant, la quantitat al·legada per Teresa Arandes s'incrementava en 61.651 lliures. Complir les voluntats del seu pare causaria problemes econòmics als Baldrich perquè les xifres no eren reals.

Teresa partia de càlculs fets per Anton en una època d'expansió econòmica que el va fer pensar que es podia reservar 60.000 lliures, quantitat sobre la qual va estimar el volum que repartiria entre els fills i la seva esposa. D'altra banda, Pau considerava que tant ell com el seu pare eren hereus gravats i que, per tant, no podien disposar lliurement de cap part de l'herència.⁷³ Així doncs, Pau Baldrich intentà una maniobra doble: d'una banda, demostrar que la fortuna que heretava no era tan elevada com suposaven; i de l'altra, mostrar clarament que el seu pare havia deixat una quantitat de diners als seus germans i germanastres, de la qual legalment no podia disposar. Aquestes reclamacions van significar l'inici d'un llarg enfrontament que va durar tres generacions.

En qualsevol cas, tot i les reclamacions d'una i altra part, Pau Baldrich, entre 1802 i 1834, any de la seva mort, va liquidar als Baldrich Arandes 78.050 lliures en concepte de dots i pensions:

Francesc Baldrich Arandes (dot)	10.000 lliures
Assumpta Baldrich Arandes (dot)	8.000 lliures
Maria Teresa Baldrich Arandes (dot)	8.000 lliures
Josep Baldrich Arandes (dot)	8.000 lliures
Antoni Baldrich Arandes (dot)	8.000 lliures
Francisca Baldrich Arandes (dot)	8.000 lliures
Teresa Arandes, vídua (pensions aliments)	28.050 lliures
TOTAL	78.050 lliures

⁷² AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 663. Any 1806. Reg. 1260. Any 1803. Reg. 1263. Any 1806. Reg. 1280. Any 1844. Reg. 1284. Any 1851. Havien perdut moltes lliures a la guerra del Francès i també afirmava que Hisenda també els devia molts diners que estaven invertits en vals reials i també que molts deutors s'havien declarat insolvents.

⁷³ AMV. Fons Baldrich-Coll. Protocols notariais: sense classificar. Any 1809. Pau Baldrich va consultar a Vicente de Travy i a Josep Solsona, advocats, sobre la seva condició d'hereu. Argumentava que el seu avi havia deixat els béns al seu fill Anton, pare de Pau, en fideïcomís i, per tant, dubtava que el seu pare hagués pogut disposar de la quarta part de la seva reserva a favor dels seus germans. Entenia que la condició de fideïcomís obligava a transmetre tota l'herència al primogènit en les mateixes condicions que s'havia rebut. Els advocats confirmen que, en el cas que efectivament s'hagués produït el fideïcomís, com semblava desprendre's de les clàusules testamentàries del seu avi Gabriel, Pau tenia raó.

Un fet a destacar en l'evolució del patrimoni dels Baldrich és el casament el 1802 en primeres núpcies d'Aniceto amb Francesca Pellicer, el mateix dia que ho feia per segona vegada el seu pare Pau amb Maria Muntaner, la mare de Francesca.

Francesca era filla única i com a pubilla dels béns paterns aportà a casa Baldrich les seves propietats a Porrera: una casa al carrer de la Font, de primera qualitat; dues terceres parts de les terres del mas Peyrí, de 121 jornals d'extensió, dels quals solament 29 estaven cultivats i la resta estava classificada com a erm, bosc, pasturatges i roques; una peça de terra coneguda amb el nom del Coll de la Sentiu i una peça de terra dita lo Cardessà. L'estratègia del doble matrimoni va permetre una important acumulació de béns, en un moment econòmic que començava a ser delicat. De fet, Pau, com a propietari, i Aniceto, com a hereu, van compartir els béns durant 32 anys, fins a la mort del primer. Al llarg d'aquest període, les terres de Porrera es van convertir en una important font de rendes que, en el període comprès entre 1834 i 1844, significava gairebé una quarta part del total d'ingressos dels Baldrich.

Així doncs, el 1834 Aniceto es convertí en el propietari de tots els béns immobles del seu pare. Segons el cadastre de 1841,⁷⁴ Aniceto disposava a Valls d'un important volum de béns immobles. A més del Castell, mantenia la casa del carrer de la Cort, set cases més al mateix carrer, cinc cases i un magatzem al raval del Castell, un forn i 15 partides de terra d'extensions diferents, i una era. A més, disposava d'una casa a l'hort de l'arraval de Boronat i una casa coneguda com la Torratxa. El cadastre recull també que rebia pensions de cinc censals. Així doncs, en concepte de cadastre pagava un total de 801,8 rals per les propietats que tenia en el municipi de Valls. També era administrador de la capellania de Sant Antoni. Cal afegir que al terme d'Alcover hi tenia una casa de camp, coneguda com el mas Puiciró, i a la Riba una petita porció rocosa i una casa fàbrica amb les terres contigües.⁷⁵

CADASTRE 1841

Casa situada a la plaça del Castell

Casa al carrer de la Cort

Casa a l'arraval del Castell

Peça de terra d'horta amb casa a la partida dita del Vilar

Peça de terra d'horta al camí dels Molins

Peça de terra de regadiu situada al camí del Riu

Peça de terra de regadiu de la Marsala, partida Espinavessa

⁷⁴ AHCAC. 2.4.24. Llibre de Cadastre. Any 1841.

⁷⁵ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1280.

Peça de terra de regadiu, partida de la Marsalla anomenada del Freixa
 Peça de terra situada en el regadiu dit de Reguet
 Peça de terra de secà en la partida dita de Ruanes
 Peça de terra de vinya dita de Fornàs
 Peça de terra de vinya situada en el Fornàs
 Una altra peça de vinya situada en el Fornàs
 Una altra peça de vinya situada en el Ferrerota
 Peça de vinya situada a la partida Plana d'en Berga
 Altra peça de vinya situada a la partida anomenada Martinanguera
 Una casa de camp amb vinya i horta (mas Puiciró) al terme d'Alcover
 Una petita porció rocós a la Riba
 Una casa fàbrica amb terres contigües a la Riba
 Una altra peça de vinya dita el Fornàs al camí l'Alió
 Un censal de 3 ll. 16 sous de pensió sobre una casa al carrer Sta. Marina (Valls)
 Un censal de 4 ll. de pensió sobre una casa al carrer Sta. Marina (Valls)
 Un altre censal de 5 ll. de pensió sobre una casa a l'araval del Castell
 Una peça de regadiu a la partida dels Fontanals

A més, Aniceto actuava com a usufructuari de les propietats de Francesca Pellicer. Aniceto, però, havia impulsat una altra unió rendible per als Baldrich en casar, el 1819, la filla Felipa, germana de Cándido, amb Josep Coll, poc abans que ell ho fes amb la seva mare, Josepa Cabessa, vídua Coll. Tots dos arribaren al matrimoni molt joves, Josep amb 17 anys i Felipa amb 16, molt per sota de la mitjana d'edat de matrimoni dels joves de Valls. Aquest aspecte revela els interessos estratègics de les dues famílies, que desitjaven unir els seus béns aprofitant l'ocasió que els oferia el doble casament.

Cándido Baldrich va rebre sense variacions aquest patrimoni a la mort del seu pare el 1857, segons recull el cadastre d'aquest any. Tanmateix, en el seu cas passà a ser propietari, no solament dels béns del seu pare, sinó també de la seva mare, Francesca Pellicer, i de la seva àvia, Maria Muntaner. En la figura d'aquest hereu se sumaren els béns immobles derivats de l'estratègia matrimonial dels seus predecessors, que havien optat per casar-se amb pubilles que aportessin béns immobles al seu propi patrimoni. Així doncs, en el registre, en una declaració jurada, el 1857 Cándido manifestava que com a successor del seu pare rebia béns per valor de 436.410 rals de billó, equivalents a 109.102,50 pessetes. En aquesta valoració, a més dels immobles de Valls, hi figuraven una casa a Alcover, la casa fàbrica de la Riba i les rendes dels censals.⁷⁶

⁷⁶ AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 264.

En fer l'avaluació dels ingressos de la família, Cándido va comprovar que provenien dels arrendaments de les diverses estances que hi havia al Castell, de les cases de l'arraval del Castell i del carrer de la Cort, de l'arrendament d'horts, dels ingressos de les terres de secà, d'Alcover i de censals. L'any 1857 aquests ingressos pujaven a 8.693 pessetes. A aquesta suma calia afegir-hi les entrades de Porrera, que s'elevaven a 10.099 pessetes, i el valor de les collites de vi, no quantificades.

Tal com ja s'ha dit, Felipa heretà el patrimoni dels Baldrich a la mort de Cándido. Una de les primeres accions que va haver d'emprendre va ser la de compensar les seves germanes per l'herència Pellicer. Així doncs, Felipa per un costat i Vicente Romero Baldrich, advocat, com a representant de Francesca Baldrich, de la qual era fill, i de la seva dona Assumpció Gispert Baldrich, filla d'Assumpció Baldrich, difunta, van acordar que, a part de les 7.000 lliures que les dues germanes havien cobrat en concepte de drets paterns i materns més els drets sobre les cases Pellicer i Muntaner, Felipa, com a hereva, els pagava 15.000 duros (75.000 ptes.) a repartir entre elles. Aquesta quantitat incloïa "tanto lo que el mismo (Cándido) había adquirido como los que hubiera recibido de sus padres", pagadors en diversos terminis.⁷⁷

Disposem de la relació de béns que Felipa deixà en morir el 1875. Segons l'amillament, les propietats de Felipa "sujetas a impuestos" estaven valorades en pessetes de la manera següent:

Valls	115.946,10 ptes.
Alcover	18.507 ptes.
La Riba	12.377,50 ptes.
Porrera	81.181 ptes.
TOTAL béns immobles	228.011,60 ptes.
Crèdits	24.666 ptes.
Altres	500 ptes.
TOTAL	252.678,60 ptes.

D'aquesta quantitat, el seu fill i hereu Joan Ramon Coll Baldrich en va rebre 139.428,69 descomptats, entre altres, els llegats de les filles (64.000 ptes.), les donacions als fills i néts (1.400 ptes.), pagaments diversos (773 ptes.) i el llegat d'usdefruit de Felipa al seu marit Josep Coll (46.476 ptes.), que Joan Ramon va rebre a la mort d'aquest.

⁷⁷ AMV. Not. Ramon Grau. Fons Baldrich-Coll. Any 1864. Sense classificar. Afegit al document notarial hi ha uns fulls on Vicente de Romero demanava a un jutge que fes un nou document amb el mateix contingut que el primer, perquè la notaria del notari Grau fou incendiada l'any 1869. Totes les parts hi estan d'acord.

Nous inquilins al Castell de Valls: la família Coll

Durant el segle XVII i la primera meitat del segle XVIII, els Coll van ser paraires de la vila de Valls. No va ser fins arribar a la segona meitat del set-cents que es convertiren en comerciants, aprofitant l'expansió econòmica que també va afavorir els Baldrich. Josep i Joan Ramon Coll, ambdós familiars del tribunal de la Inquisició, aprofitaren els recursos que els proporcionaven les seves activitats comercials per adquirir diverses partides de terra fins al punt de convertir-se en importants propietaris, tal com ho demostra el fet que, segons el cadastre de 1816, poc temps abans d'emparentar amb els Baldrich, pagaven 721 rals per les seves propietats a Valls.

Disposaven d'una casa al carrer dels Metges, d'una segona casa, de dotze partides de terra, de secà i de regadiu, camps d'avellaners, una fàbrica d'aiguardent, una premsa d'oli i pensions de censals. Aquests béns van ser els que va aportar Josep Coll com a hereu del seu pare, Joan Ramon, en el moment de contraure matrimoni amb Felipa Baldrich el 1819.

D'altra banda, en els capítols matrimonials entre Aniceto Baldrich i Josepa Cabessa, signats el 1820, aquesta aportà un dot de 6.000 lliures, més calaixeres i roba que li va prometre el seu fill, Josep Coll, i Pau i Aniceto Baldrich hi van afegir 3.000 lliures més en concepte d'escreix a canvi que renunciés als drets sobre les compres i millores que pogués fer la casa Baldrich durant el temps de matrimoni.⁷⁸ La mort de Josepa, al cap d'un any de matrimoni, va convertir en inútils aquestes precaucions i va retornar a l'hereu Coll l'import del dot.

En qualsevol cas, l'hereu que va rebre el patrimoni més gran va ser Joan Ramon Coll Baldrich que, a la mort dels seus pares, va ajuntar els béns immobles dels Baldrich amb els dels Coll. Tanmateix, s'havia produït un canvi important. La família, malgrat que per la correspondència es dedueix que mantenien vincles comercials amb punts allunyats de la geografia catalana,⁷⁹ s'havia tornat rendista i vivia d'un patrimoni basat en les terres i la producció agrícola, apartant-se definitivament dels negocis comercials i industrials que havien generat la fortuna dels Baldrich.

El Castell, símbol d'aquest creixement, passà a ser ocupat per la família Coll, que encara va adquirir algunes finques poc significatives, i va abandonar la política matrimonial patrimonialista.

⁷⁸ AMV. Joaquim Andreu Ortega. Fons Baldrich-Coll. Not. Reg. 599. Any 1820.

⁷⁹ En una carta de Josep Coll a la seva jove, Assumpció, de l'any 1875 diu: "[...] Que las botellas del cesto que te entrará Miguel las que van cosidas con un bramante son de moscatel y las otras cuatro de vino añejo y a más una cajita de pasas: lo que no creo merezca el mandarlo como cosa muy buena a esa, cuanto menos a Filadelfia, pero así lo quieren y allá va ello."

Conclusions

La família Baldrich va arribar a mitjan segle XVIII amb la solidesa econòmica i l'experiència en activitats comercials necessàries perquè Anton pogués embarcar-se en una conjuntura favorable, en una política d'inversions en societats primer comercials i més endavant industrials, en les quals va aportar quantitats importants de diners. Amb el vent de cara i en un moment de grans beneficis, però, va fer unes previsions de futur que no es van acomplir. El bon negoci que va significar per a la seva butxaca la Companyia Prat, Martí, Baldrich, Fuster no es va repetir en els altres casos, fonamentalment per raons alienes a la seva gestió, relacionades amb un context internacional advers a l'activitat comercial. Jeroni Anglès i Cia. va acusar aquesta situació des del principi i Pere Figuerola i Cia. va tenir bons rendiments durant deu anys, però després va ocasionar pèrdues als Baldrich. Va ser en el moment àlgid que Anton va fer unes estimacions de dots molt elevades i unes promeses d'herència a la seva mort exagerades.

Aquests càlculs van marcar la trajectòria dels hereus. Pau va continuar temporalment amb els negocis del seu pare, Anton, però, malgrat que aquest el va introduir en el món dels negocis, els va abandonar quan les circumstàncies van canviar, immers en un mar de reclamacions i plets de llarga durada. A partir d'aquest moment, els Baldrich van deixar de formar part de societats i empreses comercials o industrials i es van decantar per viure bàsicament dels lloguers de les propietats urbanes i de les rendes agrícoles, obligats a augmentar el volum de terres a través d'unions matrimonials o adquisicions per tal de poder mantenir el volum total dels ingressos. Alguns membres de la família van mantenir lligams amb comerciants de fora, però sense embarcar-se en empreses arriscades com les que havia protagonitzat Anton Baldrich.

El pagament dels dots i els llegats van ofegar l'economia de la casa Baldrich, que durant més de seixanta anys va estar obligada a prioritzar-ne la liquidació. Va impedir qualsevol possibilitat d'invertir capital en noves empreses vinculades amb la indústria o el comerç i els va limitar a mantenir les rendes que ja tenien, o a incrementar-les amb propietats aconseguides amb casaments que els permetien augmentar les rendes agrícoles. Anton tampoc no va tenir present que ell era un hereu gravat, i per tant, d'una part dels béns que posseïa, els que havia heretat, no en podia disposar lliurement.

Els seus successors van maldar per reduir les deixes i qüestionar la legalitat d'algunes d'elles, així com per racionalitzar les despeses familiars, en un context polític difícil i una situació internacional poc favorable. S'inicià un procés de discussions que s'allargà durant tres generacions. Tot plegat va obligar els hereus a portar la comptabilitat al detall, mantenint l'aparença del nivell de vida d'Anton Baldrich i ajustant la quantitat atorgada en els dots dels seus fills i filles, que quedà per sota de la dels Baldrich Arandes. Però, no obstant això, els problemes econòmics, el nivell de vida elevat els comportava unes considerables despeses quotidianes, necessàries

per sostenir el rol social que volien representar en la societat de Valls. Mantenir-se socialment els obligava a donar estudis als fills, a vestir a la moda amb roba de qualitat i a gastar sumes considerables a millorar la casa.

Al llarg de més de cent anys, els successius hereus Baldrich procuraren ampliar el patrimoni familiar en un doble intent d'augmentar el volum de béns i el reconeixement social. La documentació mostra com en aquest període les propietats van augmentar al mateix temps que disminuïen els diners líquids de què disposaven els successius hereus. Així, mentre que Anton Baldrich el 1760 rebé dels seus pares 12.540 lliures en diners i Pau reconeixia haver-ne heretat 33.348, Aniceto solament disposava de 150 lliures el 1834.

En tot aquest temps els hereus optaren per unes estratègies matrimonials que responien a tres propòsits: per un costat, els casaments, que havien de servir per ampliar el patrimoni immoble i monetari; per un altre, s'afavoriren matrimonis dobles de viudes amb fills o filles, solució per la qual van optar dos dels hereus; i finalment, es van potenciar els matrimonis entre cosins germans, oncles i nebodes i cosins en segon grau, que pretenien evitar la sortida del capital fora del marc familiar. En tres generacions n'hi ha almenys 6 casos. I si s'estudia alguna família d'aquelles amb les quals emparenten els Baldrich, augmenten el nombre d'aquest tipus d'unions. La resta de membres de la família es casaren amb persones d'altres famílies conegudes de Valls i d'altres poblacions de l'entorn, com els Ixart, els Valentí de Vila-rodona, els Vives, els Gispert, els Monguió, els Miracle, els Ayxemús o els Cabessa de l'Espluga de Francolí, que col·laboraren a la creació d'una xarxa de famílies totes elles emparentades i, en alguna ocasió, més d'una vegada.

Durant la primera meitat del segle XIX els Baldrich van participar activament en la vida municipal de Valls. Pau i Aniceto van exercir d'alcaldes en diversos moments, demostrant la seva rellevància a nivell local i intentant canviar la situació cap a les posicions que defensaven. Es mostraren propers a les posicions liberals, encara que a nivell familiar el que buscaren va ser tornar-se rendistes en el moment que foren rics, situació que els va tornar necessàriament conservadors.

Corresponent al nivell social a què pertanyien a partir de l'enriquiment d'Anton, els homes de la família van rebre una acurada formació, de manera que tots ells tenien estudis universitaris, especialment, Medicina, Dret i Filosofia. També eren professionals la majoria dels sobrevinguts. Pere Baldrich Veciana, Joaquim Gispert Baldrich, José Romero i Josep Cabessa eren advocats i exercien la professió, especialment els tres primers, i Francisco Baldrich Arandes era metge. En el Castell hi havia una completa col·lecció de mapes de Catalunya i d'altres països i una biblioteca en la qual destacaven els llibres de viatges de J. Barthélemy, diccionaris, devocionaris, breviaris, novenaris, diversos textos bíblics i molta documentació. També tenien un telescopi i partitures musicals.

Tot i la completa formació de la majoria, alguns d'ells van passar per situacions econòmiques difícils, de manera que en alguns moments els germans i germanes dels hereus depenien de les pensions que els arribaven de casa Baldrich. En aques-

tes ocasions la xarxa familiar actuava solidàriament per ajudar amb diners o amb influències els que estaven en situacions delicades.

Les dones, per la seva banda, sabien llegir i escriure, com a mínim a partir de les nascudes la segona meitat del XVIII. Les primeres anaren a l'Ensenyança de Tarragona alguns anys, els necessaris per aprendre el més imprescindible. La generació següent estudià a casa seva amb mestres i les altres, a partir de la generalització de l'ensenyament femení, assistiren a escoles religioses de Tarragona, Barcelona o de Valls.

A partir de 1850 la família es dispersa, ja que pressent la davallada de la seva ciutat tant des del punt de vista demogràfic com econòmic. Es traslladen a Tarragona i sobretot a Barcelona, encara que l'hereu es manté al Castell. Els parents instal·lats en aquestes poblacions instaven els residents a Valls a marxar-ne per emprendre un nou camí. A través de la correspondència s'observa que la família percebia que anava a la baixa, però, com tantes altres cases, malgrat alguns esforços puntuals, no saberen prendre mesures per aturar la decadència i recuperar la situació.